

CARDIUM

Bob Entrop

een goed herkenbaar geslacht met moeilijk determineerbare soorten

Vraag iemand, die wel eens een strandwandeling gemaakt heeft, om enkele schelpenvormen te beschrijven. Tien tegen één dat hij zegt: „en dan waren er ook die veel ribbels hadden”. Geef echter een schelpenverzamelaar een hand vol verschillende *Cardia* (Hartschelpen), tien tegen één dat hij er na determinatie een aantal overhoudt, waarmee hij zo een, twee, drie geen raad weet. Hij heeft natuurlijk enkele boeken en boekjes geraadpleegd, maar ondanks dat blijft de beslissing in de lucht hangen.

Het geslacht *Cardium* is direct herkenbaar aan wat we zouden kunnen noemen „de Kokkelvorm”. Iedereen kent de Eetbare Hartschelp-*Cardium edule* L. die bij duizenden in de vloedlijn te vinden is, van zijn strandexcursies.

Onder de *Cardium*-soorten, waaraan onze fauna relatief gesproken rijk is, zijn er een drietal die — wanneer we ze oppervlakkig op hun habitus bekijken — vrijwel op elkaar lijken.

Het zijn de soorten *Cardium echinatum* L. — Gedoornde Hartschelp

Cardium aculeatum L.

Cardium tuberculatum L.

De laatste twee hebben geen nederlandse naam, hoewel *Cardium aculeatum* L. misschien nog meer de naam Gedoornde Hartschelp verdient, gezien de krachtige stekels die op de ribben staan.

Ik krijg deze drie soorten nog al eens vaak ter determinatie onder de ogen omdat niet alle drie de soorten met mijn boek „Schelpen vinden en herkennen” op naam te brengen zijn. Het omvat alleen de recente nederlandse soorten.

Van dit drietal is slechts *Cardium echinatum* L. opgenomen, omdat van deze soort recente vondsten in ons faunagebied bekend zijn.

De beide anderen spoelen wel op onze stranden aan, maar dan zijn het vrijwel zeker fossiele exemplaren. Ze stammen dan uit het Eemien of uit het Pleistoceen (Van Regteren Altena 1.). *Cardium echinatum* L. spoelt op ons strand niet algemeen aan, maar leeft in dieper water verder van de kust. Sommige auteurs menen dat de exemplaren die op onze kust aanspoelen afkomstig zijn van de dekken van thuisvarende trawlers, die bij het bereiken van de kust vaak nog een laatste schoonmaakbeurt krijgen.

Op Terschelling komt *Cardium echinatum* L. algemener voor dan elders langs onze kust. Dit komt misschien omdat *Cardium echinatum* L. veelvuldig levend voorkomt op de zgn. Rug van Terschelling, een visplaats waarop door kotters veel gevist wordt. De vissers klagen vaak over de enorme hoeveelheden gedoornde hartschelpen die in hun netten raken en waaraan zij bij het sorteren van de vangst hun handen tot bloedens toe openhalen.

De exemplaren, die wij op het strand van Scheveningen en omgeving vinden, dragen meestal een oud en sterk verweerd karakter. Dit zou misschien wel in de richting van fossiel kunnen wijzen.

Cardium echinatum L. komt in het Pliocene fossiel voor. Dit verklaart misschien ook het vaker vinden van deze soort in de zeeuwse wateren, waar zoals we weten het Pliocene in de Westerschelde aan de oppervlakte komt en pliocene schelpensoorten regelmatig op de stranden aanspoelen.

Juist omdat ik dus in mijn boek niet alle drie de soorten heb opgenomen, blijft de verzamelaar met puzzles zitten. In de Fauna van Nederland, Aflevering XII-Mollusca-Lamellibranchia, worden de drie soorten ook afgebeeld en beschreven. Helaas is dit boek niet meer verkrijgbaar als afzonderlijke aflevering.

Daarom leek het mij gewenst om in de Vita Marina deze drie soorten kort te belichten. Beter

gezegd, om voor deze drie soorten enkele duidelijke determinatiekenmerken te verzamelen. Toch meen ik dat het voor de verzamelaar altijd moeilijk zal blijven om een determinatie met zekerheid uit te voeren wanneer hij slechts over één exemplaar van elke soort beschikt. Het wordt stellig gemakkelijker wanneer we veel exemplaren tot onze beschikking hebben. De kenmerken zullen dan eerder en sterker in het oog springen, dan wanneer we van elke soort slechts één exemplaar in handen hebben.

Cardium echinatum L.

± 20 ribben

Alle stekels ongeveer even sterk

Ribben over het gehele binnenoppervlak zichtbaar

De afgesleten stekels laten op de rib een nerf achter van platte loodrechtstaande kammetjes

De laatste ribben aan de achterzijde zwak en sterk samengedrongen

Vrij grove gebogen lijntjes tussen de ribben
Tussen de ribben is de opperhuid (periostracum) vaak nog aanwezig

Cardium aculeatum L.

± 22 ribben

Stekels op de achterzijde puntig.
Stekels op de voorzijde breed aan de basis

Ribben over het gehele binnenoppervlak zichtbaar

De afgesleten stekels laten op de rib een nerf achter van witte aaneengeregen streepjes (stiksteek)

De laatste 6 ribben aan de achterzijde zeer zwak en niet samengedrongen

Zeer fijne dichtopeenstaande lijntjes tussen de ribben

Cardium tuberculatum L.

± 24 ribben

Geen stekels aan de achterzijde of slechts aan de onder-achterraand

Ribben alleen aan de rand van het binnenoppervlak zichtbaar

De afgesleten stekels laten nauwelijks een soort nerf achter
De rug van de rib is soms zelfs glad

De laatste ribben niet of nauwelijks zwakker, maar niet samengedrongen

Vrij grove gebogen lijntjes — soms met rechte gemengd — tussen de ribben

Cardium echinatum L.

Cardium aculeatum L.

Cardium tuberculatum L.

De schelpen zijn iets verkleind afgebeeld.